

CZU: 336.7:336.133

RISCU DE PARTICIPARE A BĂNCII ÎN PROCESUL DE SPĂLARE A BANILOR*Galina ULIAN, Vasile ȘARCO**Universitatea de Stat din Moldova*

Problematika privind evenimentele generatoare a riscului de participare a băncii în procesul de spălare a banilor este foarte actuală atât la nivel global, cât și pentru fiecare instituție bancară în parte. Dezvoltarea vertiginoasă a tehnologiilor are și un impact negativ asupra societății, inclusiv facilitează fraudarea bancară. În acest context, instituțiile specializate recomandă specialiștilor din sistemul bancar aplicarea unei abordări bazate pe riscuri și orientate spre depistarea, evaluarea și calificarea amenințărilor ce apar atât la nivel global, cât și național. Evaluarea riscurilor permite instituției bancare să determine sectoarele vulnerabile în cadrul activității și să ofere acesteia informația exactă despre domeniile spre care trebuie îndreptate resursele existente pentru atingerea scopului de minimizare a riscurilor de spălare a banilor prin intermediul băncii.

Cuvinte-cheie: *bancă comercială, venituri ilegale, risc, spălarea banilor.*

THE RISK OF PARTICIPATION OF THE BANK IN THE PROCESS OF MONEY LAUNDERING

The issue of risk-generating events for the participation of the Bank in the process of money laundering is very up-to-date both globally and for every banking institution separately. Dynamic development of the technologies have a negative impact on society, also facilitating banking fraud. In this context, specialized institutions, advise the specialists from the banking system to implement a risk-based approach and focused on the identification, assessment, and qualification of threats, which appear in both the global and national level. Risk assessment enables the banking institution to determine the vulnerable sectors in the framework of its activity and provide accurate information about the fields, where the existing resources should be directed in order to achieve the aim of minimizing the risks of money laundering through the Bank.

Keywords: *commercial bank, illegal income, risk, money laundering.*

Introducere

La sfârșitul secolului XX, sub influența dezvoltării accelerate a progresului tehnologic, au apărut noi modalități de comunicare, tehnologii avansate și produse economico-financiare, ceea ce, la rândul său, a influențat globalizarea ulterioară a spațiului mondial. Ca rezultat, în circuitul economiei subterane au ajuns sume enorme de bani. Acest fapt a condus la intensificarea infrafracționalității organizate, membrii căreia căutau intens diverse scheme de legalizare a banilor „murdari”, proces care le aducea imense oportunități și beneficii. Potrivit FMI și Băncii Mondiale, suma totală a capitalurilor anual spălate în toată lumea este la nivelul de 3-5% din PIB-ul mondial, adică se apropie de 2-3 trilioane de dolari [1].

Este bine cunoscut faptul că partea masivă a procesului de spălare a banilor revine sistemului bancar, care este foarte vulnerabil în acest sens. Deși inițiativa creării și punerii în aplicare a schemelor ilegale de spălare a banilor provine din mediul extern al băncii, sectorul bancar este utilizat ca instrument de mascare a veniturilor din infrafracțiuni. Astfel, riscul participării băncilor în scheme dubioase de spălare a mijloacelor bănești reflectă locul și rolul sectorului bancar în procesul de legalizare a spălării veniturilor ilegale.

În acest context, evaluarea riscurilor la care este supus sectorul bancar trebuie să fie o activitate sistematică care va include, în primul rând, atât monitorizarea amenințărilor externe, cât și a celor interne. Astfel, se impune elaborarea măsurilor de monitorizare financiară privind identificarea și suprimarea riscurilor participării băncilor comerciale la sistemul de spălare a veniturilor obținute pe cale infrafracțională, în scopul de a garanta stabilitatea verigii de formare a întregului sistem economic.

Analiza categoriilor de risc la care este supus sectorul bancar în procesul de spălare a banilor

Actualmente, specialiștii din sectorul bancar, atât la nivel mondial, cât și nivel de țară, depun eforturi colosale în vederea administrării riscurilor la care este supus acest sector, prin descrierea principalelor tipuri de astfel de riscuri și prin prezentarea unor măsuri de prevenire și diminuare a riscurilor la nivelul instituției bancare. Deoarece lipsește un sistem eficient de monitorizare financiară, care ar viza prevenirea, identificarea și suprimarea riscurilor, apar consecințe manifestate mai ales sub formă de încălcări ale legislației, ceea ce atrage după sine ireversibilitatea pedepsei.

Riscurile care amenință sistemul bancar au fost și rămân în atenția activității economice, fapt demonstrat și în cadrul problematicii Acordului Basel II. Mai precis, aceste riscuri sunt înglobate în categoria de risc operațional, prin care sunt stabilite reperatele administrării riscurilor semnificative bancare. Alături de riscul de credit și de piață, riscul operațional este considerat o categorie de risc semnificativ bancar [2].

Autoritatea națională de supraveghere bancară trebuie să conștientizeze importanța și necesitatea monitorizării riscului respectiv de către băncile comerciale. Pentru a pune în aplicare o abordare rezonabilă bazată pe risc a clienților se recomandă ca banca să identifice criteriile de evaluare a riscurilor potențiale de spălare a banilor și finanțare a terorismului. Identificarea riscurilor de spălare a banilor și finanțare a terorismului, fie a clienților sau a categoriilor de clienți și a operațiunilor acestora, va permite băncii să stabilească și să pună în aplicare măsuri și controale proporționale pentru a minimiza aceste riscuri [3].

Considerăm că criteriile de evaluare a riscurilor potențiale de spălare a banilor și finanțare a terorismului trebuie să fie bazate pe următoarele proceduri:

a) proceduri de evaluare;

b) proceduri de monitorizare;

c) proceduri de reducere a riscului, fie pe plan intern, prin corectarea la timp a erorilor constatate și prin introducerea unor tehnologii adecvate de procesare și asigurare a securității informațiilor, fie prin transferul riscului către alte domenii de activitate (de exemplu, asigurări împotriva unor evenimente) [4].

În baza literaturii analizate, vom defini riscul de participare a băncii în procesele legate de spălare a mijloacelor bănești ca fenomen sistemic, care combină elementele amenințărilor și vulnerabilităților externe și interne. Acesta rezultă dintr-o dorință deliberată a elementelor criminale de a ascunde adevărata natură a originii veniturilor, ceea ce conduce la apariția unor consecințe concrete, exprimate atât din punct de vedere reputațional, cât și material.

În gestionarea riscului de participare a băncii în procesele legate de spălarea mijloacelor bănești trebuie să se ia în considerare cel puțin anumite *tipuri de evenimente generatoare a riscului respectiv* [5].

Astfel, putem distinge *frauda internă* (de exemplu: raportarea cu rea-credință a pozițiilor, furtul, încheierea de către salariați de tranzacții în cont propriu), caracterizată prin posibilitatea unui eșec în funcționarea sistemelor interne ale băncii sau prin dorința deliberată a personalului de a asigura efectuarea operațiunilor bancare care au un caracter dubios. În această categorie de risc trebuie de inclus, de asemenea, riscul clientului, pentru că acceptarea pentru deservirea clientului fără scrupule formează amenințări pentru participarea băncii în realizarea unor astfel de scheme ilegale. Uneori, *frauda internă* poate să apară ca derivată a acțiunii sau inacțiunii angajaților băncii la prevenirea amenințărilor și probabilităților din mediul extern și intern în cadrul realizării instrumentelor de monitorizare financiară.

În acest sens, există o percepere a participării conștiente și/sau inconștiente a personalului în astfel de scheme. În cazul stabilirii unei acțiuni deliberate privind realizarea schemelor ilegale trebuie evaluată apariția corupției interne. Participarea inconștientă a angajaților băncii în operațiunile descrise trebuie să devină un impuls pentru abordarea problemei privind corespunderea calificativă a personalului angajat în structura instituției de credit.

După gradul de importanță, riscul participării băncii în schemele de spălare a mijloacelor bănești îl putem delimita în: minor, semnificativ și determinant. Ca motiv pentru apariția primului tip de risc servesc disfuncțiile nesemnificative și neajunsurile în activitatea controlului intern al băncii, fără a atrage consecințe negative pentru instituția bancară.

Astfel, considerăm că un eveniment de risc semnificativ apare atunci când de către unitățile structurale ale băncii sunt luate măsuri ineficiente împotriva legalizării veniturilor din activitatea infracțională. Astfel de activități vor fi pedepsite administrativ din partea Băncii Naționale a Moldovei sub formă de amenzi și revocarea licenței, ceea ce va afecta imediat reputația băncii. Prin urmare, în acest context devine evident că motivul apariției riscului determinant este disfuncția serviciilor de control intern, realizată în participarea băncii la scheme dubioase.

Un alt tip de eveniment generator a riscului de participare a băncii în procesul de spălare a banilor este considerată *frauda externă*, pe care o putem defini ca totalitatea pierderilor datorate actelor de atribuire greșită a proprietății sau circumstanțelor legale, de către o terță parte. În vederea evaluării riscului respectiv, banca, bazându-se pe criterii proprii, determină dacă relația cu un anumit client prezintă un risc înalt de spălare a banilor și finanțare a terorismului.

Banca evaluează riscurile bazându-se pe experiența proprie privind diferiți indicatori ce caracterizează clienții și probabilitatea de apariție a acestor riscuri (caracteristicile clientului, tipurile de tranzacții, țările de interes etc.). Acești indicatori ai activității clienților se utilizează pentru crearea sistemelor automatizate de control al metodologiei și procedurilor de raportare corespunzătoare. În cazul în care, urmare a analizei bazate pe risc efectuate de către bancă, sunt identificați clienți cu un grad înalt de risc, banca aplică măsurile și controlul necesar pentru minimizarea riscurilor potențiale de spălare a banilor și finanțare a terorismului, asociate cu acești clienți. Aceste măsuri și controale pot include, dar nu se vor limita la:

- a) măsuri de precauție sporită la aplicarea regulii „cunoașteți clientul” în conformitate cu actele normative în domeniu;
- b) măsuri de aprobare a relației de afaceri sau de efectuare a unei tranzacții (operațiuni);
- c) monitorizarea activităților și tranzacțiilor (operațiunilor);
- d) controlul continuu și revizuirea frecventă a relației de afaceri [3].

Astfel, la evaluarea riscului de spălare a banilor și finanțare a terorismului, în funcție de condițiile de dezvoltare existente în bancă, în mod individual se stabilesc categoriile de risc și ponderea acestora. Aceste categorii de risc vor include cel puțin *riscul de țară*, *riscul clientului*, *riscul produselor sau serviciilor*.

Riscul de țară se referă la țările cu un pericol înalt de spălare a banilor și de finanțare a terorismului. Pentru Republica Moldova, țări ce reprezintă un risc înalt se consideră:

- a) țările, identificate de către autoritățile competente, în care poate avea loc fabricarea ilegală a substanțelor narcotice;
- b) țările, identificate de către autoritățile competente, care reprezintă un risc sporit cauzat de nivelul înalt al criminalității și corupției;
- c) țările și/sau zonele off-shore, identificate de către autoritățile competente;
- d) țările, identificate de către autoritățile competente, care nu dispun de norme contra spălării banilor și finanțării terorismului sau dispun de norme inadecvate în acest sens;
- e) țările, identificate de către autoritățile competente, care finanțează, acordă suport activităților de terorism și permit organizațiilor teroriste să activeze pe teritoriul lor;
- f) țările supuse sancțiunilor, embargourilor sau altor măsuri de către organizațiile internaționale [3].

La evaluarea riscului produselor sau serviciilor se recomandă identificarea potențialelor riscuri generate de produsele și serviciile oferite de către bancă. În determinarea riscului înalt asociat cu produsele sau serviciile se iau în considerare: serviciile de corespondență bancară internațională cu oferirea plăților persoanelor care nu sunt clienți; serviciile ce implică comerțul cu metale sau pietre prețioase; acreditivile documentare; operațiunile cu instrumente financiare străine; internet banking, transferurile electronice etc.

În urma sintetizării riscului de participare a băncii în procesul de legalizare a veniturilor provenite din infracțiuni, după caracterul previziunii, este oportun a evidenția riscul prognozat și riscul neprognozat.

În așa fel, în calitate de risc prognozat poate fi considerată o informație generalizată despre clienți, beneficiari efectivi, precum și informațiile obținute în cursul analizei operațiunilor efectuate. La baza prognozei este pusă informația obținută în cursul efectuării monitorizării riscurilor de către controlul intern al băncii, îndreptat spre contracararea legalizării veniturilor provenite din activitatea infracțională.

Riscul neprognozat se bazează pe schimbările fundamentale din mediul financiar extern, schimbarea condițiilor, efectuarea operațiunilor financiare, punerea în aplicare a noilor produse financiare. Factorul de apariție a acestui tip de risc este incertitudinea, care apare cu privire la posibila utilizare a sectorului bancar în schemele ilegale, lipsa de experiență pentru dezvoltarea unui mecanism eficient de contracarare a acestuia.

De asemenea, în unele surse istoriografice vom întâlni și argumentarea surselor informaționale drept eveniment de risc. În acest aspect este necesar a evidenția riscul asociat cu informație falsă, precum și riscul asociat cu informația insuficientă. În această situație apariția riscului este cauzată de un volum insuficient de informații necesare pentru punerea în aplicare a instrumentelor de monitorizare financiară. În special, acest dezavantaj este o consecință a organizării necorespunzătoare a serviciilor de control intern al băncii [6].

Ca urmare, la dispoziția specialiștilor nimeresc fie informații neveridice, furnizate de către clienții băncii în procedura de identificare și în rezultatul analizei operațiunilor efectuate, fie informații incomplete, care devin cauza abordării parțiale în colectarea informațiilor necesare în cadrul procedurilor de combatere a spălării banilor.

În cazul apariției unui risc, care cuprinde amenințări de caracter structural, adică cu un număr de componente complexe (criza economică și lipsa de capital, noi produse financiare, schimbările conjuncturii externe), trebuie de aplicat clasificarea riscului după mijloacele de influență: riscul-țintă și riscul situațional-tactic.

Ultima modalitate de influență caracterizează riscul de participare a băncii în procesele de legalizare a veniturilor din activitatea infracțională ca un element extrem de structurat, care impune în fiecare caz concret stabilirea și elaborarea măsurilor pentru a compensa și minimiza probabilitatea de apariție a unui astfel de risc. În această situație, trebuie de aplicat programele de control intern în cadrul monitorizării financiare, care vizează contracararea legalizării veniturilor provenite din infracțiuni și care reflectă actualitatea condițiilor de apariție a amenințărilor, atât cu caracter intern, cât și extern. Or, riscul este caracterizat ca o amenințare determinată cu un singur element, care creează premise pentru apariția probabilităților structurate complex, ce pot fi reduse la minimum prin influența concretă asupra unor factori ai riscului studiat.

Concluzii

Evaluarea riscurilor constituie fundamentul unei abordări bazate pe risc în cadrul băncii, ceea ce permite băncii să înțeleagă cum și în ce măsură este vulnerabilă la riscurile de spălare de bani și finanțare a terorismului. Procesul de estimare a riscurilor conduce la o clasificare mai precisă a riscului, fapt ce va ajuta banca să determine măsurile și acțiunile necesare care pot fi întreprinse pentru prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului, precum și pentru identificarea resurselor care vor fi implicate.

Astfel, în cazul modificării cadrului de reglementare în domeniul contracarării procesului de legalizare a veniturilor din activitatea infracțională, trebuie luate măsuri pentru instruirea la timp și introducerea în curs a angajaților responsabili ai băncii, în scopul prevenirii riscului de participare în tranzacții dubioase.

În acest sens este necesar de a consolida atmosfera spiritului corporativ, care încurajează personalul pentru realizarea eficientă a sarcinilor profesionale. O modalitate suplimentară de minimizare a evenimentelor de risc analizate anterior poate fi considerată și aplicarea acțiunilor de stimulare din partea conducerii băncii. Concomitent, crește și riscul de pierdere a reputației băncii comerciale, fapt ce generează riscul de pierdere a încrederii clienților în calitatea serviciilor bancare. În fine, evenimentele de risc aferente participării unei instituții bancare în schemele de legalizare a mijloacelor bănești din infracțiuni contribuie la apariția riscului de pierderi financiare, care conduce ulterior la apariția riscului de lichiditate, capitalizare, pierderi de profit.

Referințe:

1. <http://www.businessforecast.by/partners/ratings>
2. Ong, M., *The Basel Handbook: A guide for Financial Practitioners*, Incisive Media Ltd. With KPMG, London, UK, 2005.
3. Recomandări cu privire la abordarea bazată pe risc a clienților de către bănci în vederea prevenirii și combaterii spălării banilor și finanțării terorismului, aprobate prin Hotărârea nr.96 a Consiliului de Administrație al Băncii Naționale a Moldovei din 5 mai 2011. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2011, nr.83-85/527.
4. SOCOL, A. Principalele tipuri de riscuri operaționale ce pot afecta activitatea unei societăți bancare: identificare, măsuri de prevenire și diminuare în perspectiva acordului Basel II. În: *Analele Universității „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia*, Anul V, 2006, nr.5.
5. International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards – a Revised Framework, Basel Committee on Banking Supervision, 2004.
6. BARDOLOI, S. *Measuring Operational Risk: The Data Challenges*, Banking and Technology New Service Network. England, 2004.

Prezentat la 10.10.2016